

Johanna Paunggerová / Thomas Poppe

Záhradníčímé

S Lunou

IKAR

Živá zahrada v správnom čase
v súlade s mesačnými a prírodnými rytmi

Zdravá a nádherná záhrada vás nemusí stáť veľa námahy. Úspešní autori Johanna Paunggerová a Thomas Poppe vám ukážu, o čo pri záhradníčení naozaj ide — predovšetkým o umenie správneho načasovania a harmóniu medzi človekom a prírodou.

Stačí si zapamätať zopár princípov a onedlho sa môžete aj vy radowať z bujnej, živej záhrady. Autori vám poskytnú svoje bohaté skúsenosti — znalosti o správnom načasovaní v záhrade a prírode. Keď záhradníčíte v súlade s Lunou, môžete vynechať hnojivá a pesticídy a získate biologicky čistú úrodu, vychutnáte si záplavu kvetov a zachováte citlivú rovnováhu prírody. J. Paunggerová a T. Poppe sprostredkujú každému záhradkárovi nadčasové a hodnotné poznatky pre úžitkové i okrasné rastliny, či už ich pestuje v záhrade, na balkóne alebo terase.

V knihe nájdete praktické rady, kedy je správny čas na sejbu, vysádzanie a žatvu, ako sa vyhnúť mnohým nepohodlným prácam, zachovať zdravie pôdy a spraviť zo záhradky malý raj.

www.ikar.sk

ISBN 978-80-551-2340-0

9 788055 123400

Johanna Paungger and Thomas Poppe
DER LEBENDIGE GARTEN

Copyright © 2004 by Goldmann Verlag, a division
of Verlagsgruppe Random House GmbH, München, Germany
Translation © 2005, 2010 by Magda Spillerová, Květoslav Spiller
Cover design © 2010 by Viera Fabianová
Slovak edition © 2005, 2010 by Ikar

*Túto knihu venujeme všetkým ľuďom dobrej vôle,
ktorí si vážia prírodu, vodu, Zem a všetky živé bytosti.
Všetci predsa tvoríme jedno spoločenstvo.*

Z nemeckého originálu Der lebendige Garten (Wilhelm Goldmann
Verlag, München 2004) preložili Ing. Magda Spillerová
a Ing. Květoslav Spiller. Redigovala Mária Majerníková.
Obálku navrhla Viera Fabianová. Technická redaktorka Elena Benková.
Vydalo vydavateľstvo Ikar, a. s., Bratislava v roku 2010
ako svoju 3 227. publikáciu.
Druhé vydanie.
Zalomenie do strán ITEM, spol. s r. o., Bratislava.
Vytlačili Tlačiarne BB, spol. s r. o., Banská Bystrica.

ISBN 978-80-551-2340-0

Obsah

Vo vlastnom záujme - I	7
Vo vlastnom záujme - II	10
Slimačí predslov	14

Prvá časť	
Desať kľúčov k živej záhrade	21
1. Malé dobré rozhodnutie	21
Čo považujeme za „malé dobré rozhodnutie“	22
2. Voľba správneho okamihu	27
Malý kúsok papiera	27
Na začiatku bola skúsenosť	31
Sedem Mesiacov	38
Správny časový okamih informácie	47
Mesačný kalendár - najlepší pomocník v záhrade	49
3. Náradie pre živú záhradu	54
Drevo - materiál s najlepšími vlastnosťami	54
Niekoľko slov o kovochoch	58
Kompletný tím	63
Harmónia v pohybe - práca bez námahy	73
4. Záhrada - o priateľskom privítaní vo vašom dome	79
Krok za krokom	81
Miesto na slnku a v tieni	83
Odkiaľ odoberáte vodu?	87
Kam s nádobami a náradím, zeminou a drevom?	90
Živé kamene v živej záhrade	91
Schody do neba	93
Plot v správnom čase	96

Oživené domové múry	97
Zelené steny	100
Záhradné jazierko	102
Záhrada ako stvorená pre deti	103
5. Voľba záhradného spoločenstva	107
Dobré rastie tak blízko	108
Alfa a omega - stravovací typ a rastlinné spoločenstvo	112
Byliny - prírodné zdroje energie	119
O kvetinách a živých plotoch	136
6. Výsev, výsadba a pestovanie - večne platné pravidlá	139
Prvé kroky	139
Mesiac - znova od začiatku	149
Dobré spolunažívanie - dobrá následnosť	158
Púpava sa opýtala: „Čo si žiadaš odo mňa?“	163
7. Výživa záhradného spoločenstva	168
Kompost - motor živej záhrady	170
O správnom hnojení	178
O význame mulčovania	186
Polievanie a zavlažovanie - ako správne zaobchádzať s vodou	188
8. Ošetrovanie počas rastu - prirodzená ochrana	195
Celoročná starostlivosť o záhony	195
Je výchovný rez potrebný?	198
Ošetrovanie živých plotov	199
„Tajomstvo“ rezu ovocných stromov	200
Šlachtenie drevín - správny časový okamih	205
Presádzanie balkónových a črepníkových kvetín	205
Od boja k spolunažívaniu - pochopte význam škodcov a buriny	209
Tajomstvá boja proti škodcom a burinám	211
Boj proti burine v správnom čase	220
Ochrana rastlín spojená s ochranou zvierat	223
9. Odplata za potešenie - o správnom zbere a skladovaní	231
Zber a spracovanie v správnom čase	233
O múdrosti zostarnutých rastlín	236

10. Obráz krásy	239
Osobný pocit	240

Druhá časť

Pestrý záhradný kôš	249
Šaláty a iná zelenina	257

Hlávkový šalát 257 • Kaleráb 259 • Fazuľa 261 • Rajčiaciaky 265
 • Šošovica 270 • Karfiol 271 • Zeler 273 • Cibuľa 275 - Cvikla
 277 • Rebarbora 278 • Mrkva 279 • Zemiaky 281 • Hrach 284
 - Biela hlávková kapusta 285 • Uhorky 286 • Špenát 287

Ovocie	289
---------------------	-----

Slivy a slivky 290 • Marhule 291 • Čerešne 293 • Jablká
 295 • Hrušky 296 • Maliny 297 • Jahody 298 • Černice 299
 • Ríbezle 301 • Egreše 302

Kvetiny a okrasné rastliny	305
---	-----

Astry 306 • Plamienok 307 • Georgíny 308 • Náprstník 309 •
 Hortenzia 309 • Nevädza 310 • Netýkavka 310 •
 Muškáty 311 • Margaréty 312 • Petúnky 312 • Nechtík
 313 • Stračonôžka 313 • Ruže 314 • Slničnica 315 •
 Rudbekia 315 • Aksamietnica 316 • Tulipány 316

Tretia časť

Správny časový okamih vo zvieratníku	319
Doslov - nielen pre majiteľov záhrad	333
Dodatok	336
Novinky z dielne Paunggerová - Poppe	336
Register	337

Vo vlastnom záujme - I

Johanna Paunggerová-Poppe

Túto knihu by som vám rada venovala ako dar. Takýmto darom bola pre mňa v detstve záhrada a ovocný sad na rodičovskom gazdovstve.

Naša záhrada nikdy nezažila také čosi, ako umelé hnojivá alebo pesticídy, a dokonca ani zavlažovanie. Sadili sme a siali takmer všetky druhy zeleniny a rôzne byliny v správnom čase, tešili sme sa z toho, ako všetko rastie, aj z motýľov, včiel a vtákov. Bohatú úrodu sme taktiež s vďakou zbierali v správnom čase a ani sme sa pri tom veľmi nezapotili. Nikdy nás nezarmútilo, ak sa niektorý rok nevydaril, alebo bol nepriaznivý pre určitý druh zeleniny či ovocia, ktorého sa vtedy urodilo menej, pretože nám bol známy zmysel tohto javu. Príroda osciluje vo vlnách práve tak, ako sa aj ľudia vyvíjajú kolísaním medzi výškami a hĺbkami, s vrcholom a poklesom týchto vln.

Jablone v čase zrenia žiarili červenými a žltými farbami, na slivkových stromoch prevažovala modrá, marhuľové stromy boli oranžové a hruškové stromy svietili žltou farbou. Celý sad hral rôznymi farbami a stromy boli také obsypané plodmi, že na nich sotva bolo vidieť zelené listy.

Z roka na rok sa na niektorom strome urodilo menej ovocia, zato na inom sa objavilo viac a bez akéhokoľvek chemického ošetrovania, i bez orezávania či prerezávania konárov. Ak sa konáre pod ťarchou ovocia ohýbali až po zem, nerobili sa žiadne zásahy. Ak obťažkané konáre viseli vo vzduchu, tak sme ich - v mene Božom - niekedy podopreli, aby sa nezlomili. Podpery rôznych veľkostí boli vždy po ruke. V zime často veľa nasnežilo. Napriek tomu nikomu ani na um nešlo, že by sa konáre mohli zlomiť, pretože na nehnosených a neprerezávaných stromoch sa nelámali.

Stromy a ich plody sa stali súčasťou nášho života a obeľkové slávnosti neboli pre nás iba bezduchým udržiavaním starých zvyklostí. Naše stromy vo mne vždy vzbudzovali pocit, ktorý ma dodnes neopustil: štedrosť a múdrosť

prírody je bezhraničná. Aj zdanlivá krutosť a tvrdosť, akou nás príroda niekedy postihuje, má akýsi hlboký zmysel, a nie je až také ťažké ho objaviť. Stačí, ak sa človek naučí prírodu pozorovať a precíťovať.

Keď som už začala chodiť do školy, mala som spočiatku iný názor. Zdalo sa mi, že sme trochu zaspali dobu. Neďaleko nás žili podobní podhorsí gazdovia, ktorí pestovali plodiny podľa nových metód, používali umelé hnojivá a pesticídy, a potom aj oberali väčšie jablká. Takéto jablká však boli oveľa vodnatejšie a nemali takmer žiadnu chuť. Títo gazdovia nám dali niekedy pocítiť, že ľudia, ktorí nepoužívajú umelé hnojivá, pesticídy a obrábacie stroje, sú dokonca brzdou pokroku. Každé dieťa však chce dosiahnuť viac než jeho rodičia, mať väčšie vedomosti a chce dokázať, že to, čo robí, robí dobre. Ani ja som nebola výnimkou, preto som niekedy mala rozporuplné pocity, akoby som sedela na dvoch stoličkách.

V škole nám povedali doslova toto: „Pochopiteľne, sú ešte aj takí gazdovia, aj keď ich už nie je veľa, ktorí všetko nové odmietajú, a pri postupe prác sa dokonca riadia podľa fáz Mesiaca. Navyše tárajú aj také nezmysly, že umelé hnojivá a pesticídy sú jedy. Takto sa však správajú len preto, lebo chcú zatajiť, že nemajú v úmysle kráčať s nezadržateľným pokrokom.“ Tento ťah bol veľmi nespravodlivý, pretože štát jednak podporoval nákup chemikálií takým spôsobom, že uhradil nejakú časť, niekedy až polovicu kúpnej ceny umelých hnojív a obrábacích strojov, a jednak boli naozaj pádne dôvody na to, aby sa takýto takzvaný pokrok ignoroval.

Takmer všetci ťahali za jeden povraz – učitelia, starostovia miest a obcí, obchodné domy, banky, obecné zastupiteľstvá. Bol to akýsi „Zväzok na poskytovanie práce“. Najmä na zamestnávanie chemikov a lekárov. Títo neskôr v budúcnosti mali zarábať na liečení všetkých chorôb, vyvolaných stravovaním. A tejto nezdravej strave sme my, gazdovia, mali vytvárať podmienky.

Potom som sa presťahovala do Mníchova. Pochopiteľne, vtedy som sa ako mladé dievča, ktoré sa dostalo do veľkého mesta, aj trochu hnevala sa svojich „zaostalých“ rodičov, keď zavrhovali „nezdravú coca-colu a konzervovanú stravu z plechovic“. Napríklad také ravioly z plechovice sú raz-dva hotové, obsahujú všetko, čo tam má byť a čo človek potrebuje, a chutí to dobre. Pocit, že v tele nie je čosi v poriadku, sa dostaví až neskôr, lenže dovtedy už ľudia nadobudnú určitú závislosť a naháňajú sa za takými drogovými látkami, ktoré sú obsiahnuté v konzervách a v hotovej strave.

Veľmi veľa mojich rovesníkov sa dalo zlákať reklamnými frázami o pohodlnej a rýchlej príprave jedál. Mojm šťastím bolo, že som veľmi zvedavá a mala som aj na pamäti slová nášho starého otca, ktorý mi často pokojne a trpezlivo vysvetľoval, ako v prírode všetko so všetkým súvisí. Pochopiteľne, spočiatku som vo víre veľkomesta verila všetkým pekným slovám, heslám o pokroku, hltala sladké obaly, a pritom potláčala horké pochybnosti. Postupne však začala vo mne narastať sila a vôľa vytvoriť si vlastný názor a rozoznávať medzi naozajstným pokrokom a iba zdanlivým pozitívnym napredovaním. Dôležitejší bol pre mňa pocit, že sa budem držať správnej cesty, než nevôľa z toho, že ostanem na vedľajšej koľaji.

Touto knihou by som aj vám chcela dodať odvalu, aby ste sa držali tejto správnej cesty a vo svojej záhrade čo najviac sami siali, sadili, zbierali vlastnú úrodu a vypestovali si toľko priesad a byliniek, koľko je to len možné. To je tá najlepšia medicína, akú všetci potrebujeme! Dary všetkých rastlín, stromov, ovocia a plodov, ktorých sa nám v detstve dostalo, a stále ich máme na dosah vo veľkom množstve, majú tú výhodu, že ich môžeme získať takmer bez námahy. Užívať si plody zo živej záhrady je jedna z najjednoduchších vecí na svete.

Raz všetci pochopíme, že skutočnými lekárňami sú naše bio-składy a naozajstnými ochrancami prírody sú poľnohospodári zameraní na biologicky správne pestovanie plodín. Vyďajte sa s nami na cestu do týchto krajších, šťastných dní.

Vo vlastnom záujme - II

Thomas Poppe

„Píšem v takom zmysle, ako ona rozmýšľa a cíti, a ona hovorí tak, ako ja rozmýšľam a cítim“ – takto krátko a výstižne som odpovedal na otázku novinára, ktorý sa ma spýtal, v čom spočíva tajomstvo úspechu a úspešnej spolupráce s mojou manželkou.

Bola to celkom spontánna odpoveď a až neskôr som si uvedomil, že to vlastne bola zároveň aj odpoveď na otázku, prečo som tak dlho váhal s rozhodnutím napísať spolu s Johannou knihu o záhradkárčení. Dcéra podhorského gazdu má prosto oveľa viac skúseností v oblasti záhradkárčenia a poľnohospodárskych prác než mestský človek a pripadal by som si veľmi namyslený, keby som si trúfol bez váhania súhlasiť so spoločnou knihou Paunggerová – Poppe o tejto téme. Lenže iba s úlohou akéhosi pomocného pisára som sa neuspokojil nikdy predtým a nechcel som sa ním ani stať.

Navyše pri pravidelných návštevách kníhkupectiev ma priam ubíjal pohľad na množstvo kníh v oddelení pre ovocinárov a záhradkárov. Neuveriteľné, koľko sa už o tejto téme popísalo kníh, akých komplexných, hrubých a husto písaných a na „vedeckom princípe“. Celá táto ponuka býva pekne systematicky zaradená v knižných policiach. Záhradkári si tam nájdu všetko, čo ich zaujíma – od kompostovania po chov dážďoviek. Niet takmer témy, o ktorej by nevyšla najmenej jedna kniha, väčšinou však ich počet odhadujem od desať do sto. Prečo by som teda o tejto téme mal napísať ďalšiu knihu?

Na vine bola rebarbora.

Doručili nám ju poštou a nechala nás na pochybách, čo sa má s ňou stať. Malá rastlinka, zabalená v navlhčenom papieri – akoby v sprievodnom liste bolo napísané: „Toto je jej posledná šanca.“ Hneď sme ju zasadili do neúrodného kúta v zeleninovej záhrade – poliali sme ju, zaželali sme jej veľa

zdaru a hotovo! Nezúrodnili sme zem kompostom, nepridali hnojivo. Iba sme jej zaželali všetko dobré, nič viac sme pre ňu neurobili.

Prešlo niekoľko rokov. Po celý ten čas ostalo iba pri želaníach všetkého dobrého. Žiadne polievanie, žiadne hnojenie alebo pridávanie kompostu, ani hnoj na jeseň. A hoci sme k jej rastu ničím neprispeli, pohľad na ňu potešil každé oko. Rebarbora sa každý rok rozširovala a veselo rástla, akoby chcela zvíťaziť v súťaži. Svojimi gigantickými listami zaberá už plochu štyroch štvorcových metrov a rok čo rok nás bohato obdarováva – kompótom, marmeládou a všeličím iným, na čo sa len dá použiť. Produkty z nej sú zdravé a bohaté na vitamíny. Pre rozvoj rebarbory nepohneme ani prstom, vôbec ju nepestujeme a nepipleme sa s ňou. Vždy jej však zaželáme veľa zdaru – bez toho to nemôže byť.

Prednedávnom som si pri návšteve jedného kníhkupectva prelistoval hrubú knihu, ktorej všeobecnou témou bola „Záhrada“. Natrafil som pritom na heslo „rebarbora“. Nechcelo sa mi ani veriť, že téma „Rebarbora a jej pestovanie“ zaplnila celé štyri strany. Bola to takmer vedecká rozprava. Pri čítaní som dospel k presvedčeniu, že človek musí mať znalosti z chémie, fyziky, záhradníctva i geológie, a to zaručene dôveryhodné, kompletne a podrobné, aby sa mohol odvážiť úspešne pestovať rebarboru. Inými slovami, hotová katastrofa!

Potom som si ešte prelistoval niekoľko ďalších kníh a pokúšal som sa ich vnímať očami laika. Moje zdesenie narastalo. Nadobudol som taký celkový dojem, že vydavateľstvám a autorom týchto kníh je úplne ľahostajné, či sa tieto diela budú dať použiť v bežnom živote. Inými slovami: ak sa tieto knihy dostanú do rúk začiatočníkov, tak ich úplne odradia od pestovania čohokoľvek. Odborníci sa z nich nedozvedia nič nové, alebo im poskytnú exotické informácie, ktoré sa nedajú aplikovať v praxi, a napokon pridržiavať sa odporúčaných rád by bolo veľmi nákladné. V takých knihách nájdete veľa pekných obrázkov, ale málo praktických rád.

Takmer všetky knihy vo mne vzbudzovali dojem, akoby to boli návody na prevádzku zmechanizovanej záhrady. Návody

na používanie nesmierne zložitého stroja, ktorý síce stvorili ľudské ruky, ale bez pomoci vysoko kvalifikovaných odborníkov sa nedá ovládať a pomaly spustne. No ak do toho investujete veľa času, námahy, pracovnej sily, peňazí a za pomoci špeciálnych vedomostí sa s fungovaním tohto stroja oboznámite, potom by sa, pochopiteľne, mali „ukázať“ priaznivé výsledky, vyplatíť náklady a úroda by mala byť dobrá.

Kto nám však „ukáže“ tie výsledky a načo? Podobné knihy považujem za bezohľadnosť voči laikom. Konečne mi začalo byť jasné, na čo Johanna myslela, keď do mňa neprestajne húdla, že musíme napísať knihu o jednoduchom záhradkárčení – podľa Mesiaca. Za nášho spoločného života s Johannou som už aj ja nadobudol nejakú prax v záhradkárčení a nikdy som nemal pocit, že je na tom niečo zložité.

Po celý život ma sprevádzala istota, ktorú som získal v detstve: príroda je dokonalá a musíme sa iba naučiť túto dokonalosť *vidieť*. Nestačí iba pozorovať prírodu z úzkeho zorného uhla a podľa takýchto obmedzených predstáv si potom vytvoriť zovšeobecňujúci názor o všetkom, čo nám príroda poskytuje.

Napokon sme dospeli k pevnému rozhodnutiu: chceme ukázať, že sa to dá aj inak. Pevne veríme, že sa nám to touto knihou podarilo. Nie je to nijaká poučná príručka, ale kniha, pri čítaní ktorej treba zapojiť hlavu aj srdce. Nedoziavete sa z nej, ako pestovať ruže a založiť okrasné záhony, či ako hnojiť begónie, alebo akým spôsobom zavlažovať rajčiaky. Namiesto toho sa v nej dočítate, ako siať v správnom čase, ako sadiť a zbierať úrodu, ako nechať prírodu na pokoji, aby sa mohla rozvíjať podľa Božieho zámeru. Teda aby nám slúžila v tom najširšom slova zmysle, aby sme mohli pritom nájsť zmysel svojho života, posilnení na tele i na duchu.

Teraz už viete, vďaka čomu bola táto kniha napísaná. Zapríčinila to malá rebarborová sadenička, ktorá sa roz-

rástla do mohutnej veľkosti napriek nevšimavosti okolia a nevedeckému prístupu pri jej pestovaní. Rebarborový výpestok strčiť v správnom čase do zeme, poliať, zaželať mu všetko dobré – a koniec. Šesť rokov sa už bohato rozrastá v tej najneúrodnejšej ílovitej pôde, ktorá je v období sucha tvrdá ako betón. Tejto rastlinke ďakujeme za inšpiráciu na napísanie našej knihy. Dúfame, že kniha vám prinesie úžitok a že vás bude verne sprevádzať na ceste do krajších zajtrajškov pre nás všetkých.

Slimáci predslov

V tejto knihe by sme vám chceli poskytnúť radu, ako sa zbaviť slimačej pliagy vo vašej záhrade. Stačí splniť iba dva predpoklady: po prvé, odteraz už v tomto smere nič nepodnikať a po druhé, treba mať správny úsudok.

Na úvod krátka anekdota. Bývame vo veľmi suchej oblasti s nedostatkom zrážok. Veľké letné horúčavy často sprevádzajú obdobia sucha a najmä časté vetry. Keď sme sa sem prisťahovali, všetci záhradníci nám zdôrazňovali: „Bez pravidelného polievania a zavlažovania vám v záhrade nevyrastie takmer nič.“ Presviedčalo nás o tom aj množstvo automatických zavlažovacích zariadení v súkromných záhradách. Okrem toho sa tam po dostavbe domov muselo naviezť množstvo úrodnejšej zeme a novozaložený trávnik každý deň vzbudzoval dojem úplného nedostatku vody. Dali sme sa teda presvedčiť a pustili sa do práce s polievacou hadicou. No aj tak sa nám zdalo, že zem vysychá o to viac, o čo väčšmi ju polievame.

Keď sme jedno ráno po celkom nezvyčajne daždivej noci vyšli k bránke po každodenné noviny, zbadali sme stovky, možno až tisícky slizniakov. Plazili sa po ceste, pred garážou, na drevených schodoch. Jednoducho boli všade! A čo bolo najhoršie – po stovkách (aspoň nám sa to zdalo) sa v noci začali plaziť nahor po stenách nášho domu. Po všetkých štyroch stenách! Podobne ako my sa asi cítili ľudia v Hitchcockovom hororovom filme „Vtáky“ pri pohľade na krdle čajok. Tak a teraz dost! pomysleli sme si. Radšej sa tej záhrady vzdáme, než by sme ju mali vlastniť za takýchto okolností. Veľa práce, veľa vody, veľa slimákov. Rozhodli sme sa s tým skončiť, už žiadne polievania – podobne ako sme to poznali z Johanninej domoviny a ako sme to robievali predtým.

Neostalo to bez následkov.

Dnes sme oberali rajčiaky, ktoré dostali vodu iba pri vysadení sadeníc. Potom až do novembra boli ponechané napospas prevládajúcemu počasiu. Varíme si bylinkové čaje z listov šalvie, medovky lekárskej a mnohých iných dobrých bylínok z našej záhrady, ktoré nikdy nedostali ani kvapku umelej závlahy. Kaleráb nám vydržal až do decembra, niekedy sme ho vyhrabávali už zo snehu, a pritom bol stále šťavnatý. Vôbec nebol drevnatý, hoci sme ho nikdy nepolievali kanvicou. Zatrávnená časť sice niekedy v období sucha trochu zhnedne, ale niekoľko hodín po výdatnom daždi opäť celá ožije sviežou zelenou. Šalát, špenát, karfiol, ovocie, drobné ovocie, zelenina – všetko nám rastie v ílovitej pôde, v období sucha tvrdej ako kameň, a pritom bez polievania a zavlažovania. A najmä bez slimákov! Práve ste sa dozvedeli prvú podmienku, ako sa zbaviť slimákov. V ďalšom pokračovaní knihy vás so súvislosťami oboznámime dôkladnejšie.

Druhá podmienka si vyžaduje trochu rozumného úsudku: *celým svojim myslením musíte pochopiť, musí sa vám to dostať do krvi a pod kožu, že na tomto svete je akýkoľvek boj proti čomukoľvek márne. Platí to od začiatku a bez výnimky.*

Čo sa stane, ak nejaký tyran zaútočí na susediaci národ, ak ho takmer vyhubí a potom vyženie z dedičného územia? Prvá generácia potlačeného národa je ešte prekvašená, ohúrená a možno „porazená“. Druhá generácia sa už vzbúri, tretia generácia je už veľmi silná, imúnna proti príkorigu a pomstí sa. Tento prírodný zákon vedia pozorovať všetci ľudia, čo majú otvorené oči a uši ochotné počúvať, ľudia rozumní a takí, ktorí prechovávajú v svojom srdci lásku.

Čo sa stane, ak ľudia iného náboženstva, inej farby pleti, patriaci do inej strany či iného spoločenského postavenia začnú proti sebe bojovať namiesto toho, aby hľadali porozume-

nie a rozvíjali sa vzájomným pochopením? Títo ľudia „iného druhu“ sa budú brániť, kým sa proti nim bude bojovať.

Čo sa stane, ak sa s nejakou chorobou bojuje namiesto toho, aby sme ju spoznali a akceptovali? Rakovinu, AIDS, srdcovocievne choroby, Alzheimerovu alebo Parkinsonovu chorobu sa nám nikdy nepodari prekonať, ak nebudeme poznať faktory, ktoré ich zapríčiňujú, napríklad prejedanie sa mäsom, strava nadbytočne bohatá na cukor a bielu múku, jalové pochutiny, následky očkovania po niekoľkých rokoch, nekvalitná voda, jadrová energia, vyžarovanie Zeme, žiarenie z mobilných telefónov, elektrický smog atď.

Čo sa stane, ak zvíťazíme v boji s baktériami a vírusmi namiesto toho, aby sme spoznali pravú príčinu ich nadmerného rozmnožovania? Baktérie a vírusy budú čoraz väčšími rezistentné a ich odolnosť proti liekom bude silnejšia.

Čo sa stane, ak sa byty v zime prekurujú a v lete sa proti nestálym vplyvom počasia bojuje klimatizačnými zariadeniami? Príroda bude čoraz väčšími upozorňovať na nepriaznivé vplyvy. Cítiť to všade, ale zrejme to nepocitujú zodpovední politici, ktorí žijú a pracujú v klimatizovanom prostredí. Mali by sme však iné zákony, ak by takíto politici a ich deti museli čo len jeden mesiac cestovať preplnenou mestskou dopravou, neklimatizovanými vlakmi, ak by sa mali zdržiavať v prekúrených učebniach alebo žiť v alpských dolinách zamorených výfukovými plynmi z preťažených kamiónov.

Čo sa stane, ak bojujeme s „nevyspytateľným“ správaním vodných tokov tak, že ich brehy spevňujeme a vyrovnávame namiesto toho, aby sme dali voľný priedch prírode a jej múdrosti? Žatvou našej sejby sú potom povodne.

Čo sa stane, ak bojujeme proti „škodcom“ a „burine“ namiesto toho, aby sme sa snažili porozumieť zmyslu niekedy premnoženého hmyzu a nadbytku sprievodných, zdanlivo neužitočných rastlín? V takom prípade zbierame zeleninu a ovocie nasiaknuté jedmi.

Čo sa teda stane, ak budete bojovať proti slimákovi na-

miesto toho, aby ste sa snažili pochopiť, prečo sa vôbec vyskytujú? Otráivate si zeleninu, ktorú pestujete, a pozývate tým aj slimákov, aby hromadne napadli vašu úrodu.

Základný princíp sa dá formulovať veľmi jednoducho: *ak proti niečomu bojujem, týmto bojom vlastne pozývam, aby to ku mne prišlo vo väčšom množstve a silnejšie, než na začiatku boja. Porozumením vzájomných a príčinných súvislostí sa všetko môže obrátiť na dobré – v malom i vo veľkom.*

Zamyslime sa trochu nad nasledujúcimi riadkami. Nepestované byliny, lúčne kvety, všetko, čo v prírode rastie, rozvíja sa a bujnie do krásy bez zásahu ľudí, čo musí vydržať bez krhly, bez zavlažovacieho zariadenia – to všetko by už dávno bolo zmizlo, zožrali by to slizniaky a iné nevitane škodce, ak by tam vládli také isté zákony, aké údajne „musíme“ zaviesť v našich záhradách.

Skutočne ťažko sa dá pochopiť, čo všetko nájdeme v knihách o záhradách, v rastlinných kalendároch, v návodoch na sejbu semien a výsadbu priesad – až po to neuveriteľné odporúčanie, že prezimujúce rastliny treba silno polievať. Všetky takéto nerozumné odporúčania prijímame ako nejaký módný trend v obliekaní. Lenže na rozdiel od módného trendu, ktorý vlastne nespôsobuje žiadne škody, podobný trend v záhradách je pre ľudí i pre zvieratá škodlivý.

Odhladiac od otravy chemickými prostriedkami, položte si raz pokojne otázku: Čo môže vo vašom tele spôsobiť šálát, ak jeho rast podporujete otravnými látkami na zneškodnenie nespočetného množstva slizniakov, veľkého množstva živých tvorov? Ako chutí ukradnutá čokoláda? Ako sa býva v dome, ktorý predošlý majiteľ pre zlú finančnú situáciu musel predať na dražbe? Ako sa žije bohatému človekovi, ktorého bohatstvo spočíva na vykorisťovaní jeho zamestnancov? Ako možno vychutnať úspech, ktorý bol získaný klamstvom a pretvárkou?

Sme si istí, že ak sa nad týmito otázkami zamyslíte, slimáči problém vo vašej záhrade sa vyrieši. A popritom aj veľa iných problémov a ťažkostí, ktoré život so sebou prináša a bude prinášať aj v budúcnosti.

Na záver príspevok priateľa, ktorý sa venoval téme „Slimáky v záhrade“ už v roku 1979, krátko po ich prvej hromadnej invázii. Pripomína nám to, že humor je nevyhnutným korením pri všetkom, čo robíme – je to veľmi účinný liek.

Smrť slimákom!

*Smrť slimákom – moja záhrada je ohrozená!
Z každého krieka, z každého kúta útočí na mňa
slimačia rota.*

*Už som ich x-krát chemikáliami nakrmil a zamoril,
nakoniec to bol aj tak veľký omyl!
Stále mi lezú do šalátu i kapusty,
kedy ma už konečne tá pliaga opustí?*

*Už rok sa o svoju záhradu starám po novom,
držím sa ekologických princípov:
rastlinám sa milo prihovám, usilovne ich
kompostom zahŕňam,
žiadne umelé hnojivá, žiadne postreky, dám im svoj um!
Sledujem fázy Luny, niekedy aj vonku nocujem.
Zvolil som miernejšiu taktiku:
zbieram tie tvory do vedier a vynášam ich do lesa.*

*Namaloval som pre ne vývesný štít: „Slimáky, traste sa!“
Slimáky lezú iba v noci, tak som im na to aj posvietil.
A rastlín, ktoré im nechutia, posadil som mnoho.
Mám však taký dojem, že sa mi chcú posmievať,
pretože tie potvory začali aj toto požírať.*

*Stále mi lezú do šalátu i kapusty,
kedy ma už konečne tá pliaga opustí?
Môjho suseda to už poriadne „vytočilo“:
„Všetko pokosím a hotovo!“
Spoza plota mi zavolať: „Už som to odslimákoval!“
Všetku zeleninu pokosil kosačkou na trávu
a vyniesol ju na hromadu odpadu.
Teraz sa krmi bravčovými reznami.*

*Ako bio-záhradník som už z princípu proti:
Musí predsa existovať aj niečo iné!
Dlho som nad tým dumal – predsa nie som hlupák!
A potom som dostal nápad: slimáky predsa
nevedia plávať!
Vytvoril som si v záhrade okružný vodný kanál
a jediný záhon som dookola vybetónoval.*

*Ak teraz chcem pažitku, musím sa k nej vybrať člnkom
po vode.
Nikde na obzore niet ani slimáčika!
Keby len nebolo toho kapustového mlynárika!*

Werner Meyer, bavorský pesničkár
a kabaretný umelec

Prvá časť Desať kľúčov k živej záhrade

Prvý kľúč Malé dobré rozhodnutie

V tejto kapitole si vysvetlíme, že „malé dobré rozhodnutie“, tento malý krok, sotva rozoznateľná zmena v každodennom živote jednotlivca, nebadateľný pohyb – to čosi „malé“, je koreňom všetkého veľkého, a preto má väčší význam než akákoľvek správa, ktorá sa objaví v novinách.

Prvý kľúč k tvorbe vašej vlastnej vysnívanej živej záhrady sa ukrýva v hlbokom presvedčení, ktoré môžete mať, ale aj nemusíte. Ak ho máte, ste pravdepodobne šťastný človek, alebo ste na najlepšej ceste sa ním stať. Ak to presvedčenie nemáte, pokúsime sa dodať vám chuť, aby ste ten pocit v sebe rozvíjali. To by bol iba prvý malý krôčik.

Pocit, o ktorom hovoríme, spočíva v presvedčení, že akékoľvek malé rozhodnutie vo vašom živote je významné rozhodnutie, a to nielen pre vás vo vašom každodennom živote a najbližšie okolie, ale pre celý svet, dokonca pre celý vesmír. Vaše rozhodnutia hýbu svetom.

Neveríte? Vieme to pochopiť.

Rozhodnutie odstrániť železnú oponu medzi Východom a Západom, vybudovať tunel medzi Francúzskom a Anglickom, alebo posilniť Európsku úniu, to všetko sa zdá oveľa významnejšie a s ďalekosiahlymi dôsledkami pre všetkých ľudí než vaše osobné rozhodnutie používať určitý ochranný prostriedok na rastliny.

Avšak to je iba zdanlivé. To, čo naším svetom skutočne hýbe, sa deje bezvýhradne za kulisami mediálne zviditeľňova-

